

5/10

PRESSEN

i samhällsvetenskapen

PROFESSOR C. A. HESSLER i Uppsala har nyligen i Ergo framhävt att området för den statsvetenskapliga forskningen bör utökas och i sammanhang härmed påpekat "ett ganska egendomligt faktum, att dagspressen inte har haft större förmåga att locka forskare". Han har utan tvivel rätt i sitt påstående att pressen försummat som forskningsmaterial. Samtidigt förtjänar påpekas att detta säkerligen till stor del beror på den väldiga omfattningen av det material som här erbjuder sig.

Pressen har först under senare tid, ungefär samtidigt som folkrepresentationerna, fått större betydelse ur forskningens synpunkt. De tidningar som fanns för omkring 150 år sedan var överallt få och små; de innehöll i regel blott de allra viktigaste nyheterna och i vissa fall sparsamma, ofta av censur och indragningsmakt begränsade opinionsyttringar. Pressens spridning var utomordentligt liten. Några exakta siffror finns såvitt bekant inte på denna punkt, men de uppgifter som står att erhålla tyder på att antalet publicerade tidningsexemplar i vår tid är tiotals gånger större i proportion till befolkningens storlek än för hundra år sedan. Både kvantitativt och i betydelse har alltså pressens utveckling varit oerhörd.

Det mest uppenbara resultatet härav ur forskningssynpunkt är den kolossala ökningen av material som står till buds. Medan exempelvis protokollen från den svenska riksdagen under ett år omfattar något tiotal volymer, skulle en samling av endast de ledande artiklarna i de svenska tidningarna under ett år omfatta något hundratal liknande volymer. Härtill kommer att tidsningsmaterialet visserligen är lättillgängligt såtillvida som det icke är svårt att framskaffa, men samtidigt utomordentligt svårtillgängligt i den meningen att det är svårt att hitta vad man söker i detta material. När det gäller författningssamlingar och riksdagstryck har man tillgång till register av skilda slag; något liknande finns såvitt bekant ingenstädes för pressens del. Tidningarna skulle därför göra forskningen en stor tjänst dels genom inrättande av goda arkiv, dels genom utarbetande av register till forskarnas hjälp.

De uppenbara svårigheter som ett studium av pressen medför har sannolikt varit en orsak till att senare tids historia dels utforskats i jämförelsevis ringa utsträckning, dels också behandlats på ett ensidigt sätt. Som exempel kan nämnas de handböcker i svensk historia under senare tid som utarbetats av Boëthius och Hildebrand; dessa arbeten bygger nästan uteslutande på riksdagstryck och andra offentliga handlingar, medan pressens insatser praktiskt taget förbises. För att utarbeta undersökningar rörande modern tid som i fråga om utnyttjande av tillgängligt material står på samma nivå som skrifter rörande äldre tid blir det i själva verket nödvändigt att tillgripa nya metoder. En ensam forskare kan inte genomgå exempelvis den politiska debatten för några år. Det behövs hela grupper eller institutioner för att insamla och systematisera det material som finns. Här ligger ett viktigt skäl för ökade understöd åt de historiska och samhällsvetenskapliga forskningsgrenarna. Man riskerar eljest att vetenskapsmännen på grund av de rent tekniska svårigheterna inriktar sig på specialstudier som gäller ett begränsat material, men också blir av högst begränsat intresse.

Vad pressen som källa ger historien och samhällsvetenskapen i mera egentlig mening är i det hela självfallet, men förtjänar att på några punkter exemplifieras. Särskilt påtaglig är kanske pressens betydelse i fråga om utrikespolitiken. Denna var tidigare en specialitet för några få; endast statsledningen kunde genom depescher från sändebud i utlandet bilda sig en uppfattning av den politiska situationen. Nu har genom demokratiseringen och genom pressens ökade betydelse kunskap i utrikesfrågor blivit tillgänglig för det stora flertalet och därmed också ett ställningstagande blivit möjligt. I stort sett sköter pressen den nyhetstjänst som förr tillkom beskickningarna. Ingen anledning finns att anta att en framstående utrikeskorrespondent i våra dagar ger allmänheten mindre värdefulla upplysningar än dem som av en beskickningschef under gammaldags konfidentiella former sändes till utrikesdepartementet. Wickham

Steeds memoarer bland många andra visar att en representant för en stor tidning i ett främmande land i fråga om informationsverksamhet och stundom också i fråga om inflytande väl kan mäta sig med regeringens representanter.

Redan i fråga om rent sakliga uppgifter blir på detta sätt tidningarna en källa av stort värde. Men i än högre grad är detta fallet då det gäller upplysning om opinionsbildningen. Under senare tid har också en rad arbeten utgivits som syftar till att med ledning av pressen ge en bild av de utrikespolitiska stämningarna och åsikterna under bestämda skeden. En amerikansk författare, Adams, har ingående redogjort för den brittiska pressens hållning under det amerikanska inbördeskriget. En annan forskare, Hale, har skildrat de tysk-brittiska och de tysk-franska pressrelationerna före det första världskriget. I flera arbeten av denna art märker man emellertid att författarens undersökningar blivit otillräckliga på grund av materialets oerhörda omfattning; ofta inskränkes redogörelsen till några få stora tidningar och blir därigenom av begränsat värde. Av alldeles särskild vikt blir dylika studier i vissa länder där utrikesdebatten inom representationen av olika skäl är obetydlig. En framställning av den svenska opinionen i utrikesfrågor som endast byggde på den så att säga officiella debatten bleve ytterst bristfällig, ty denna debatt är obetydlig och färglös i jämförelse med det livliga och ingående meningsutbytet i pressen.

MYCKET NYTT
 Nevins lyckats ge en vida mer inträngande analys av vissa historiska skeden än sina föregångare, väsentligen genom tidningsstudier.

Pressens oerhörda betydelse som material för den allmänna samhällshistorien bör också understrykas. Vad är folk intresserade av, hur är de klädda, hur roar de sig, vilka konventioner följer de, vilka moraliska och religiösa åsikter härskar? På dessa och liknande frågor får man lättare svar i pressen än på något annat håll. Den bild av vad man kan kalla engelsk vardagsideologi i början av 1800-talet som makarna Hammond lyckats ge genom vidlyftiga undersökningar av domstolsprotokoll, småskrifter och privatbrev kan i nutiden till stor del fås fram genom presstudier. Den amerikanska boken "Only Yesterday" och den engelska "The Long Weekend", som nästan uteslutande stöder sig på tidningar, utgör trots sin totala brist på vetenskaplig inriktning antydningar om vad som står att vinna på denna väg i fråga om konkret framställning av samhällslivet.

männa opinionen, man utreder tidningsmännens ställning inom partier och organisationer, äganderätten till tidningar och ägarnas förhållande till tidningsledningen, man ägnar biografier åt framstående tidningsmän och betydande tidningar. Här är ännu mycket litet gjort i Sverige, och det vore av stort intresse att få s. k. tidningsvetenskap, icke minst i sin senast berörda form, introducerad i vårt land. Särskilt skulle det vara av värde att få en bild av arbetet på en stor modern tidning; förhållandet mellan styrelse, ekonomisk ledning och redaktion, ledning och arbetssätt inom politiska, kulturella och andra avdelningar, relationerna mellan nyhetsanskaffning och politiskt ställningstagande, principerna för reportageverksamheten och utrikeskorrespondenternas arbete osv. Genom undersökningar av denna typ skulle det också bli möjligt att klarare och fastare belysa tidningarnas allmänna betydelse som källa för samhällsvetenskaperna.

Herbert Tingsten

Beträffande inrikespolitiken är situationen i stort sett densamma. Många fakta av vikt kan endast återfinnas i pressen, t. ex. uppgifter om partimöten, politiska tal och strider inom partierna. En amerikansk forskare, Link, har nyligen ställt Woodrow Wilsons karriär före presidenturen i delvis ny betydelse genom ett intensivt studium av pressen under guvernörs- och presidentkampanjerna 1910-12; det visar sig att utgivna tal och skrifter ger en vida mindre nyanserad bild både av den politiska situationen och av Wilsons framträdande än den som vinnas genom ett stort upplagt tidningsstudium. Att pressen är oundgänglig när det gäller att studera de politiska opinionerna inom folket är uppenbart. Program, resolutioner och även riksdagsanföranden ger ofta en mycket snäv bild av dessa opinioner. För Sveriges del är det tillräckligt att erinra om att den debatt kring socialiseringen som under årtionden varit ett viktigt drag i vårt politiska liv huvudsakligen förts i pressen; endast under de senaste åren har denna fråga vid några tillfällen blivit föremål för mera omfattande diskussioner i riksdagen. I USA, där pressen som forskningskälla utnyttjats vida mer än i något annat land, har under de senaste åren historiker som Schlesinger och

Att sträng källkritik måste utövas vid studium av pressen likaväl som i andra fall behöver kanske inte betonas. Snarare förtjänar det framhållas att historikerna stundom markerar en principiell misstro mot pressen som källa, vilken inte är tillräckligt motiverad. En depesch från ett sändebud kan likaväl vara otillförlitlig som en skildring från en utrikeskorrespondent; ett officiellt utrikespolitiskt tal innehåller ofta av uppenbara skäl halvsanningar, skevheter och vilseledande påståenden som inte återfinns ens i en medelmåttig framställning i en tidning. Att tidningsreferat av riksdagsanföranden och andra politiska tal till och med kan vara mera korrekta än det officiella trycket respektive talarnas egna för publicering avsedda referat visar åtskilliga i Dagens Nyheter skildrade episoder under senaste år.

Tidningarna bildar inte blott material utan också objekt för forskningen. Under senare tid har i flera länder, främst i USA och Tyskland, särskilda forskningsgrenar ägnats åt journalistiken. Delvis är det här fråga om forskning och undervisning i journalistisk utbildning, delvis om undersökningar som avser att klargöra tidningarnas eller vissa tidningars insatser och betydelser. Man söker fastställa i vad mån tidningarna påverkar den all-

Blaf. 5 l. 2 ul. 2 k
 — 2 m. 1 a